

София, 5 ноември 2009

Конференция за икономическия растеж организира утре ИИ на БАН

Научно-теоретична конференция на тема: „Проблеми на теорията и политиката на икономическия растеж" организира утре, 6 ноември, Икономическият институт на БАН. Тя е посветена на 60-годишнината от създаването на института, съобщиха организаторите на научната проява.

Конференцията започва в 10,00 часа в Заседателната зала на Икономическия институт на ул. „Аксаков" №3 и ще продължи с дискусия до 14,00 часа. Основните доклади са посветени на политиката и измеренията на икономическия растеж в развитите страни, теорията за бизнес-циклите, човешкия капитал и финансовото развитие в условията на криза.

В дискусията, освен научните сътрудници от Икономическия институт на БАН, участват и експерти от Софийския университет „Св. Климент Охридски", УНСС и БНБ.

София, 21 август 2009

Броят на изоставащите общини у нас се увеличава

Държавата няма многостранна и ясно формулирана политика за преодоляване на комплексните териториални различия, смятат от Икономическия институт на БАН

Социално-икономическите диспропорции между общините в България се увеличават, а държавата няма ясна стратегия за преодоляването им. В отделни секторни политики и Оперативни програми се акцентира върху някои аспекти на териториалните различия - като безработица и заетост, но липсва синхрон на мерките и комплексен подход в подкрепа на изоставащите райони. Това са част от основните изводи, които се правят в изследователския проект на Икономическия институт на БАН на тема: „Териториалните различия в България - тенденции, фактори и политики".

Автори на проучването са ст.н.с. II ст. д-р Нина Янкова, ст.н.с. II ст. д-р Георги Шопов, ст.н.с. II ст. д-р Николай Чкорев, ст.н.с. II ст. д-р Стефан Иванов, н.с. II ст. д-р Яна Кирилова и икономистът Юлияна Искренова, които сравняват степента на развитие на българските общини, области и райони за планиране след 1994 г.

Изследването сочи, че само през периода 2004-2006 г. развитите в социално-икономическо отношение общини са намалели от 34 на 29, а изостаналите са се увеличили от 79 на 81. Почти никакво нарастване не се забелязва и при средно развитите общини - от 151 на 154, поради което териториалните различия в страната се задълбочават, твърдят научните сътрудници на Института.

В челната класация по развитие попадат общини, които са големи административни центрове с комплексно развити икономики - Варна, Добрич, Бургас, Пловдив, Стара Загора и София-град. В същата група са и някои общини с моноотраслови икономики като Козлодуй, Челопеч, Девня и Марково, но пък на територията им се намират стопански структури от национално значение.

На опашката - с най-голям брой изоставащи общини, са областите Видин, Враца, Монтана, Шумен, Разград и Кърджали. Разликите между тях и развитите центрове се коренят в неблагоприятния им социално-демографски профил, относително недоброто състояние на местните икономики, финанси, инвестиционен капацитет, както и във възможностите за развитие на модерно селско стопанство, индустрия и услуги, подчертават авторите на научния проект.

Сравнението по области показва, че №1 по степен на социално-икономическо развитие е София-град, следван от Бургас, Варна, Стара Загора и Пловдив. Учените от Икономическия институт на БАН казват, че около тези центрове като цяло се формират територии с равнище на развитие над средното за страната.

По социални показатели, в групата „изоставащи“ попадат 42% от всички 264 общини в България. Нещо повече, през последните години техният брой се е увеличил от 96 на 110, твърдят авторите на проекта. Областите София-град и Габрово са единствените, в които няма изоставащи в социално отношение общини. Средно, във всяка 15-та община хората живеят по-добре от останалото население в страната.

По комплексната скала на показатели като облагаем доход на едно лице, размер на средната работна заплата, изплатени социални помощи на човек, брой лекари и стоматолози на 1000 жители, редовно водоснабдяване, областите София-град, Варна, Стара Загора и Пловдив запазват относително стабилни позиции след 2003 г., става ясно от изследователския проект. Промени в положителна посока има в Бургас, Пазарджик, Перник и Сливен, докато Плевен, Кюстендил, Велико Търново, Силистра, Разград и, особено Търговище и Монтана, остават трайно на дъното по социално развитие.

По финансови показатели авторите на проекта групират общините в 3 категории - малки, с развит туризъм; малки, с индустриални дейности и големи. В третата група има най-много на брой общини - 139 или 52,7% от всички административни центрове в страната. В групата на малките-индустриални са 76 общини, а на тези с развит туризъм - 49.

За целия изследван 14-годишен период общините са реализирали изпреварващ прираст на финансовите си ресурси през 1998 г., 2002 г. и през последните 3 години. Според авторите на проекта, тенденцията за постоянно подобряващото се състояние е в резултат на стартиралата през 2003 г. финансова децентрализация на местно ниво, както и благоприятната икономическа среда през периода. Въпреки това, най-големите териториални различия у нас са именно по показателя собствени приходи на един жител.

Разликата между най-високата и най-ниска стойност на собствените приходи на едно лице е 84 пъти, изчисляват икономистите на БАН. Като пример за това се посочва Несебър, където те са 1 678 лв. на жител, а в общините Трекляно и Венец - 20 лв. Заради субсидиите от държавния бюджет, които служат като буфер, най-малки на общинско ниво остават разликите по разходи на 1 жител.

Изследването сочи ясно изразена диференциация и по отношение на инвестиционните възможности на общините. По този показател на челно място са Смолян, Кърджали и Бургас, а на последно - Пазарджик, Сливен, Перник и Плевен.

Независимо, че преодоляването на териториалните различия попада във фокуса на почти всички европейските фондове и политики, дори и в Оперативна програма „Регионално развитие“ не са изведени достатъчно ясно и точно критериите, по които се определят изостаналите общини и тези в неравностойно положение, смятат авторите на научната разработка. За да се реши този проблем, те препоръчват да се разработи национална методика за определяне на интегралните социално-икономически различия в страната, както и да се синхронизират мерките по отделните програми на ЕС. Натрупаният в това отношение опит от експертите на Икономическия институт на БАН би бил полезен.

София, 4 август 2009

Бизнес центрове и инкубатори с международно участие могат да съживят изостаналите региони

Това ще увеличи притока на преки чужди инвестиции и ще насърчи създаването на нови производства, смятат в Икономическия институт на БАН

Правителството трябва да поощри създаването на международни бизнес центрове и инкубатори, чрез които на българския пазар да се привлекат допълнителни чуждестранни инвестиции и от по-малки европейски компании. Увеличеният по този начин приток на преки чужди инвестиции в страната ще намали безработицата и ще насърчи развитието на нови производства в изостаналите региони.

Препоръката е на н.с. I ст. д-р Николай Найденов от Икономическия институт на БАН. В свое изследване той анализира възможността бизнес инкубаторите с чуждо участие да се използват като инструмент за създаване на жизнеспособен сектор от малки и средни предприятия в България.

За да се осъществи идеята, според д-р Найденов, местните институции трябва да стимулират създаването на специализирани международни инкубатори, или вече съществуващите бизнес центрове у нас, трябва да привлекат за свои клиенти неголеми, но перспективни чуждестранни фирми. Основното е, те да се занимават с производствена дейност и то в отрасли, които са били характерни за съответните райони преди началото на прехода. Поради географската близост и членството на страната в ЕС, най-ефективно би било усилията да се насочат към компании от ЕС, смята икономистът.

Като база за създаването на международните бизнес инкубатори могат да се използват стари сгради и съоръжения на неработещи вече промишлени предприятия в страната. Така учредителите им ще могат да предлагат на партньорите си производствени помещения. Самите сгради биха могли да се отдават дългосрочно под наем и дори да се продават, но на компании със сериозни намерения за установяване в съответния регион.

Важно е също така в инкубатора да се приемат не просто чуждестранни наематели на офис-помещения, а инвеститори с интерес и намерения да започнат производствена дейност в страната, изтъква научен сътрудник Николай Найденов. Това ще стимулира създаването на работни места за местното население и развитието на нови производства в малките градове и изостаналите селски райони на страната, смята той.

За да се улесни сътрудничеството с други предприятия, както и да се изгради местен капацитет за прилагане на нови технологии, потенциални участници в международните бизнес инкубатори са и български фирми, ориентирани към външните пазари и с възможности да произвеждат конкурентноспособни продукти, предлагат още от Икономическия институт на БАН. Според учените, състоянието и развитието на процеса по създаване на бизнес инкубатори в България до момента подсказва, че без подкрепата от чуждестранни проекти и програми, подобно начинание е обречено на неуспех.

Създаването на подобни организации по инициатива на представители на определен бизнес или регион в страната не е често срещана практика, смята д-р Найденов. Причината е, че голяма част от предприемачите в България не познават същността, предназначението и функциите на бизнес инкубатора. Затова, на хората, които желаят да стартират собствен бизнес или да го доразвият, трябва да им се разясни ролята на този тип организации.

Идеята за бизнес инкубаторите в България се развива от повече от 15 години, но въпреки това все още добре структурираните организации с успешна реализация са малко на брой, изтъква в разработката си научният сътрудник от Икономическия институт на БАН. Малкото реално действащи бизнес инкубатори в страната са резултат от финансовата и експертна подкрепа на чуждестранни донорски организации и международни проекти, казва той. И добавя, че като цяло, сложната икономическа обстановка у нас през последните години, липсата на финансови облекчения от страна на държавата, слабият предприемачски дух и ниският жизнен стандарт на хората в изостаналите райони не спомагат за развитието на този тип организации.

Най-общо, в България могат да се различат 3 типа бизнес инкубатори - т.нар. общ тип, високотехнологични и виртуални. Най-многобройна е първата група, в която попадат бизнес центровете, на чиято територия работят разнородни по дейност фирми. Такива са изградени основно по програмата „Заетост чрез подкрепа на бизнеса” - JOBS.

Засега в България има само 2 високо-технологични бизнес инкубатора - в Габрово и Варна. Дейността им е съсредоточена в подкрепата на идеи и проекти в сферата на информационните и иновационни технологии. Два са и работещите виртуални центрове в страната - Европейски виртуален инкубатор и инкубатора в Габрово, който работи и в уеб-пространството.

От Икономическия институт на БАН посочват програмата „Заетост чрез подкрепа на бизнеса” - JOBS като най-успешна за подпомагане на МСП и за събуждане предприемаческия дух в по-малките населени места.

По линия на JOBS е създадена мрежа от 42 бизнес центъра и инкубатора в страната. Тя предлага широк спектър от информационни, финансови и офис услуги, консултации в различни области, пазарна информация, обучения, изработване на бизнес планове, както и улеснен достъп до финансиране. Мрежата може да се разглежда само като подготвителен етап за бъдещото развитие на международните бизнес инкубатори, изтъква д-р Найденов.

Главното изискване към кандидатите за участие в бизнес инкубаторите е да имат жизнеспособна идея, да разкриват нови работни места и да предлагат на пазара продаваем продукт или услуга, посочва икономистът.

По данни на института, чрез мрежата на JOBS над 120 български фирми са започнали или разширили производството си - главно в секторите текстил, хранително-вкусова промишленост, мебели, услуги и др. По линия на проекта е осигурена дългосрочна заетост на 28 845 души, а предоставените бизнес услуги на различни фирми са над 116 хил. броя.

София, 22 юли 2009

Енергиен микс и отваряне на газовия пазар препоръчват икономистите на БАН

Балансирането между битови потребители, производители, доставчици и търговци влошава инвестиционния климат в страната, токът трябва да се продава на борса по свободно договорени цени, смята д-р Веселина Григорова

Българската икономика има нужда от микс от енергийно ефективни, екологично чисти горива и енергии, както и от законодателни промени за либерализацията на електроенергийния и газов пазар. Това препоръчва ст. н.с. II ст. д-р Веселина Григорова от

Икономическия институт на БАН в изследване за изпълнение на националната енергийна стратегия до 2020 г. и развитието на енергетиката у нас.

Приоритетни в енергийния микс трябва да бъдат природният газ, ядрената енергия и възобновяемите енергийни източници (ВЕИ), с акцент върху енергията от биомаса, слънчевата и вятърната енергия, смята тя. Необходими са законови и регулаторни промени, с които либерализацията на българския електроенергиен и газов пазар да се ускори, подчертава д-р Григорова.

За да има функциониращ и конкурентен енергиен пазар в страната, трябва да се предостави правото на всички потребители за свободен избор на доставчик на електроенергията. Всички участници на енергийния пазар трябва да имат безпрепятствен и равнопоставен достъп до мрежата за пренос на енергия, както и да се създаде действаща електроенергийна борса, подчертава научният сътрудник от Икономическия институт на БАН.

В изследването си д-р Григорова обяснява, че ценовата рамка на регулирания пазар на електроенергия в България все още е неадекватна и затруднява развитието на свободния пазар. С изменения в Закона за енергетиката трябва да се променят критериите за определяне и отсяване на т.нар. "защитени потребители".

„Защитени потребители" в България са всички домакинства, както и малките фирми с персонал до 50 души и оборот до 10 млн. евро. Заради търговската тайна липсва информация колко е оборотът на тези фирми и, в случая - критерият "малки предприятия" е на практика неприложим.

Според д-р Григорова, трябва по-добре да се регламентира и правото на крайните снабдителни на електроенергия да купуват ток по свободно договорени цени, както от обществения доставчик, така и от други търговци и производители. Това ще стимулира конкуренцията между електроразпределителните дружества и ще гарантира равнопоставеност между всички участници на пазара.

Няколко основни причини бавят либерализацията на електроенергийния пазар у нас, подчертава в изследването си научният сътрудник на БАН. Сред тях са:

- Спирането на трети и четвърти блок на АЕЦ „Козлодуй", което „стои" излишъка от генериращи мощности в страната;
- Сключените дългосрочни договори на Националната електрическа компания (НЕК) с някои централи, което не ги стимулира да привличат капитали и оптимизират разходите;
- Изискванията да има защитени потребители на електроенергия;
- Поскъпването на горивата на международните пазари;
- Задължителното изкупуване на скъпата енергия от възобновяеми и алтернативни енергийни източници;
- Скокът на свободния пазар на цените с около 20%, заради увеличените цени на НЕК за консуматори високо напрежение с 40% през 2007 г. и с повече от 20% през 2008 г.;
- Условието регулаторната комисия да балансира между битови потребители, електроразпределителни дружества, производители и търговци.

Резултатът от всичко това е, че през последните 2 години инвестиционният климат в страната се влоши, електроенергията стана стока с непрогнозируема тарифа. Д-р Григорова е убедена, че развитието на икономиката, и особено на индустрията, има нужда от прогнозируема цена в рамките на поне 1 година. Освен това, много от участниците на либерализирания пазар се върнаха в групата на „защитените потребители" и на свободния пазар остана почти само АЕЦ „Козлодуй". От своя страна търговците купуват мегавати от

централата и някои други производители и обикновено ги продават извън страната на много по- високи цени.

По отношение на газовия пазар също е необходимо ускоряване на либерализацията, смята д-р Григорова. Според нея това трябва да стане като се даде право на големите потребители в България да договарят пряко доставки, включително и от чужбина. Необходимо е да се въведат и диференцирани продажни цени за различните категории индустриални консуматори на природен газ, както и да се наблегне на инвестициите в развитие на мрежи с ниско налягане, така че да се разшири битовата газификация на територията на страната, препоръчва авторката на изследването.

Отварянето на пазара на газ в ЕС през 2008 г. достигна 42,5%, като обхвана крайни потребители с годишна консумация над 5 млн. куб. метра, посочва д-р Григорова. И добавя, че европейската газова директива позволява на страните членки да предоставят достъп до мрежата на газови компании - производители на електрическа енергия и големи крайни потребители, както и на газоразпределителни дружества. Предоставянето на право на достъп на краен потребител до мрежата се определя чрез прагови равнища на потребление и общ дял в отварянето на пазара. Тоест при определен праг на консумация на потребителите в България може да се даде правото директно да се договарят за доставките на природен газ. Препоръчва се диверсификация на източниците за доставка на природен газ, развитие на когенерацията и междусистемните връзки със съседни страни, повече инвестиции за модернизация на газопреносната мрежа, за изграждане на газоразпределителната мрежа на територията на страната, за разширяване на газоохранилището и др.

Изследването на авторката от Икономическия институт на БАН анализира и изискванията за намаляване на емисиите на вредни парникови газове. За да се намалят емисиите, от 2013 г. българските въглищни централи трябва да закупуват разрешителни за всички емитирани от тях парникови газове, което значително ще повиши разходите им. В същото време ТЕЦ-овете от съседните балкански страни, които не са членки на ЕС, няма да са натоварени с подобни утежнения и ще бъдат в по-благоприятна позиция. Затова разпределянето на квотите за производителите на електрическа енергия за периода 2013-2020 г. трябва да става както за инсталациите от индустрията. За да бъдем конкурентни на пазара, трябва да се въведат безплатни разрешителни за емисиите, като квотите се намаляват ежегодно с едни и същи количества, достигайки нулев процент през 2020 г., подчертава д-р Григорова.

Научният проект на Икономическия институт на БАН извежда, че с преосмислянето на европейските цели и приоритети, на България ѝ е необходима нова енергийна политика. Същественото в нея е спешна промяна в законодателството за отваряне на пазара и прецизиране на регулаторните режими. Както и ясно дефиниране на природния газ, ядрената енергия и ВЕИ като приоритети в енергийния микс, така че да се постигнат до 2020 г. целите, заложи в Енергийната стратегия на България, а именно:

- Намаляване до 48% на зависимостта на България от внос на енергийни ресурси и повишаване на енергийната сигурност;
- Нарастване с 15,5% на брутното вътрешно потребление на енергия при средногодишен ръст от 1%;
- Влизане в експлоатация на 7 хил. MW нови мощности;
- Нарастване със 70% на общото производство на електроенергия в страната и 4,5 пъти на възможностите за износ;
- Нарастване до 55% на дела на произвежданата чиста електроенергия и достигане на европейската цел - 16% от общото крайно потребление на енергия в България да бъде от ВЕИ;

- Реализиране на около 6 млрд. евро годишни икономии от намален внос на енергийни ресурси, чрез подобряване на енергийната ефективност по цялата верига от производството и преноса до крайното потребление;
- Намаляване с 28,5% на загубите при преноса и разпределението на енергия и с близо 1/3 на използваната от централите енергия за собствени нужди;
- Инвестиране за достигане на възможно най-високи стандарти за безопасност при производството на ядрена енергия и при управлението на радиоактивните отпадъци и отработеното гориво, което е структурно-инвестиционен приоритет на енергийната политика на страната.

Според д-р Григорова, за да се подобри управлението и състоянието на енергийната инфраструктура, трябва да се привлекат и много средства от инвеститори и програми. Динамиката на енергийния отрасъл изисква също така да се предвидят и инвестиции за внедряване на нови ИТ системи за управление на критичната инфраструктура. В България сега се отделят 20 пъти по-малко средства за изследвания и развитие на енергийните технологии спрямо средното ниво в ЕС, казва авторката. И дава за пример Франция и Финландия, които разпределят съответно по 0.05% и 0.04% от Брутният си вътрешен продукт за целта.

София, 17 юни 2009

Отражение на глобалната финансова криза върху прилива на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в Югоизточна Европа

ст.н.с. д-р. Искра Христова-Балканска

През последните години нарасна приливът на ПЧИ в страните от Югоизточна Европа (ЮИЕ). Наблюдава се устойчив растеж в проектите за осъществяване на ПЧИ насочени към Румъния, България и в по-малка степен към Хърватска и Сърбия.

Страните от ЕС и САЩ са първичния и вторичен източник на капитали вкл. и на ПЧИ в страните от Югоизточна Европа. За страните от Западните Балкани основният източник на ПЧИ са компании от държави, които имат дългосрочни търговски контакти със страните от този регион. Словения е държавата, която осъществява значителни инвестиционни проекти в съседните държави. Същото може да се каже за Австрия, Германия и т.н.

Притокът на ПЧИ в региона на Югоизточна Европа нараства в течение на 7 последователни години. В периода след 2000 год. в този регион са влезли ПЧИ на обща стойност от 11.95 млрд. долара. Общо в страните от Югоизточна Европа, ОНД, натрупаните ПЧИ възлизат на 98,241 млрд. долара. за периода 1998-2007 год. Основните отрасли в които влизат ПЧИ са сектора на услугите и по-точно финансовия сектор, строителство, транспорт. Значителни инвестиции са влезли и в преработващата промишленост като 60% от всички проекти след 1997 год. са осъществени в преработващата промишленост за държавите от Централна и Югоизточна Европа.

В България приливът на ПЧИ през периода 1996-2007 възлиза на 25.3 млрд. EUR. Под формата на дялов капитал са инвестирани 15.5 млрд. EUR. По линия друг капитал (инвестиции на зелено) 7.4 млрд. EUR.

Реинвестираната печалба е основната част от ПЧИ, показваща влиянието върху икономиката и абсорбционните ѝ възможности както и реалния ефект върху икономиката. За периода 1998-2008 год. тя възлиза на 2887.2 млн. Евро.

През последните 2 години, друг показател като отношението ПЧИ към БВП е по-висок в сравнение с други държави от Централна и Източна Европа.

Страните от Югоизточна Европа притежават редица конкурентни предимства и перспективи между които могат да се подчертаят следните:

- Развитие на информационни и комуникационни технологии,
- Възможности за аутсорсинг или прехвърляне на бизнеспроцеси,
- Развитие на машиностроене, електротехника и електроника.
- Разгръщане на проекти насочени към разработването на Маркетинг стратегия.
- Сравнително ниска цена на работната сила.
- Наличие на образовани кадри в областта на инженерните науки.

Конкурентни недостатъци за региона са:

- Неразвитата инфраструктура особено това е валидно за България.
- Ограничен обем на пазара,
- Недостатъчно квалифициран ръководен персонал. Това означава, че на това равнище следва да се привличат ПЧИ в стоки и услуги със средно ниво на добавената стойност.
- По конкретно, перспективни инвестиции в краткосрочен план са такива в енергетиката, транспорта и инфраструктурата, а в средно сроден и дългосрочен план - в инвестиции на "зелено", сливания и придобивания.

Глобалната финансова криза се усеща все по-осезателно в страните от Югоизточна Европа. Големите инвеститори, които са транснационалните корпорации (ТНК) намаляват дейността си в областта на сливания на предприятия и придобиване на дялов капитал зад граница, както и разработването на нови инвестиционни планове. В международен план големите международни банки продължават да изпитват недостиг на ликвидност и са ограничили кредитирането, независимо от взетите комбинирани мерки от страна на правителствата от Групата на 7-те развити индустриални държави. Тези неблагоприятни тенденции се отразяват с известен лаг във времето и върху процеса на привличане на чуждестранни капитали в страните от Югоизточна Европа.

Това намира израз в затруднения при привличането на допълнителни финансови ресурси във вътрешните компании при ограничено кредитиране от страна на банките. Секторът на недвижимите имоти който специално в България беше обект на интерес от страна на чуждестранни инвеститори е в застой (понижение от 1.08.2007 г. към 1.08.2008 г. с 22.4%). Факт е спирането на по-големи проекти за по 100 млн. лв. Замразени са жилищни проекти и строителството на молове в по-малки градове. Преразглеждат се и сключени договори. Това е положителен ефект, който може да повлияе по посока свиването на спекулативния балон в сектора строителство.

Най-мобилният елемент на ПЧИ, кредитите намаляват във всички страни от Югоизточна Европа. За първите осем месеца на 2008 г. спрямо същия период на 2007 г. понижението на кредитите в България е 68.7%, или 83.9% от общото понижението на ПЧИ за периода.

Желателно е след кризата в България да се появят и/или развият други конкурентни предимства които да привличат ПЧИ в сектори като образование и наука, производство на стоки с добавена стойност, нови технологии, които могат да осигурят развитието на

икономиката на всяка една от държавите от Югоизточна Европа. Сметчането на шока може да се постигне чрез инвестиции в продукти и услуги с висока добавена стойност, изискващи висока професионална квалификация.

В условия на глобална финансова криза между държавите ще трябва да се състезават при привличането на чужд допълнителен ресурс и поради това те самите следва да имат обоснована икономическа и финансова стратегия за развитие.

София, 4 юни 2009

Българите - бюрократи и на фирмено ниво

Какви отношения между работодател и подчинен определят зрелостта на една компания изследва проект на Икономическия институт на БАН

Отношенията на работното място трябва да се градят върху морални ценности, отразяващи модела на семейните връзки. Такова е преобладаващото мнение на работодатели и подчинени, изразено в проучване на научния сътрудник I степен д-р Аделина Миланова от Икономическия институт на БАН за социалния капитал и фирмената култура в България. Авторката изследва отношенията в различни компании, за да покаже, че на работното място българинът утвърждава конкретни практики, близки до неговите национални ценности и специфични нагласи.

Анализът на д-р Миланова сочи, че във фирмите се наблюдава властова дистанция между ръководители и подчинени. Обяснението е, че на първо място служителите се интересуват какви са отношенията им с началниците, а след това от конкретната работа. Повечето от тях си представят идеалния шеф като „доброжелателен, добронамерен и грижовен“. В същото време, за да се утвърди като лидер, той трябва да е добре образован и възпитан.

Респондентите от сферата на бизнес-услугите се фокусират и върху ролята на социалния статус на мениджъра.

Служителите посочват още, че конфликтите в работата не са желани, но когато възникнат, решението трябва да се търси чрез преговори и компромиси. За тях, работодателите могат да налагат мнението си, понякога дори и агресивно, но по-добре е да следват интуицията си и да търсят съгласие с подчинените си.

В допитването надделява и мнението, че за предпочитане е фирмите да залагат на догонването на конкретни и видими резултати, а не на обещаващи предизвикателства с непознати рискове.

По отношение на дисциплината на работното място, 68% от анкетираните са категорични, че за налагането ѝ са необходими и административни мерки. Според д-р Миланова, този въпрос е ключов за доверието в организационен план и подсказва, че у българите все още има повече бюрократични нагласи, отколкото самосъзнание и отговорност при формирането на фирмена култура.

Изследването констатира и висока степен на недоверие на фирмено равнище - над 70%. Същевременно 57% от анкетираните служители посочват, че са доверчиви към своите ръководители, но това им носи разочарование. Надделява и мнението, че в повечето случаи формалното изпълнение на поставените задачи, остава без санкции.

Като най-честа причина за общата неудовлетвореност от работата се изтъкват както неприятната атмосфера, така и ниското заплащане. В същото време малка част от служителите - едва 30%, проявяват желание за честа смяна на работата си, защото се

притесняват от промяната. Според д-р Миланова това говори за проява на тревожност, което е типична за българина черта.

В изследването си научният сътрудник от Икономическия институт на БАН разглежда фирмената култура като управленски механизъм, който е определящ за формирането на идентичността и изграждане имиджа на една компания. За авторката нивото на фирмената култура показва доколко зряла е самата организация и как се развива.

Колкото по-висока е степента на бизнес-зрелостта, толкова по-големи са предпоставките за създаване на модерен и адекватен организационен модел, смята д-р Миланова. Според нея, ако една фирма се влияе от етническите различия, например, това говори за недостатъчна бизнес-зрялост и ниска организационна култура. Да не забравяме, че нивото на фирмената култура и на социалния капитал влияят на социалната ангажираност и иновативна активност на компанията, а от това зависи нейната конкурентност и позиции на пазара, извежда в анализа си авторката на научния проект.

София, 25 май 2009

ЕВРОСУБСИДИИТЕ ЗА ЗЕМЕДЕЛИЕ НЕ РЕШАВАТ ПРОДОВОЛСТВЕНАТА СИГУРНОСТ

Българските фермери нямат стимул да увеличават производството, с помощите от ЕС само кърпят домакинските си бюджети, смятат в Икономическия институт на БАН

Европейските субсидии, които българските фермери получават от 1 януари 2007 г., повишават доходите им, но те не са стимул за увеличаване производството на основните земеделски култури в страната. До този извод стигат изследователи от Икономическия институт на БАН в проучване за „Продоволствените ресурси на България при осъществяване на Общата селскостопанска политика на ЕС“.

Научната разработка е дело на старши научните сътрудници д-р Дарина Русчева, д-р Петко Тодоров и д-р Саша Грозданова. Според тях проблемите в българското земеделие имат системен характер и няма да се решат само с наливане на пари в сектора. Необходима е нова - дългосрочна политика, която да е в унисон с целите на ЕС, но и да предвижда национални мерки за намаляване на суровинната зависимост от внос, изтъкват авторите.

Сравнителният анализ в изследването показва, че, дори и след членството на България в ЕС, тенденцията за намаляване на производството на селскостопански стоки и продукти от хранителната индустрия се задълбочава.

Спадът в производството при някои стоки достига кризисни измерения, а при 75% от отглежданите земеделски култури има трайно намаление на добивите. Последиците от това са неблагоприятни, както за продоволствената независимост на страната, така и за вноса и износа, констатира научните сътрудници от Икономическия институт на БАН.

Дори фермерите ни да получават 100% от помощите, които се дават в останалите страни-членки, пълният размер на субсидията от 21,41 евро на декар няма да ги мотивира да увеличат производството на основни култури, отбелязват авторите на изследването. Според тях договореното постепенно завишаване на преките плащания за българските производители по години е икономически неефективно.

В първата година на членство, договорената схема за изплащане на субсидиите на декар у нас бе 25% от размера на плащанията в останалите страни, за 2008 - 30%, а за 2009 - 35 на

сто. Българските фермери ще получат пълния размер на помощта едва през 2016 г., като тази политика „на час по лъжичка“ означава парите да потъват като вода в пясък, без да се постига някакъв ефект, подчертават учените.

Евросубсидиите може би щяха да окажат влияние върху нашето земеделие, ако бяха изплащани на 100% още от първата година на членство, смятат авторите на изследването. Схемата за подпомагане сега, както и дългогодишната криза на българското селско стопанство, предопределят с парите от ЕС дребните производители да закръпват домакинските си бюджети, а по-едрите - да покриват текущите си производствени задължения, обясняват Русчева, Тодоров и Грозданова.

Анализът им сочи, че за излизане от кризата, българските фермери се нуждаят от двойно по-висок финансов ресурс. За производителите на зеленчуци дори са необходими трикратно и четирикратно по-големи суми. Освен това, заради въведените изисквания за минимален размер на площите, близо три четвърти от стопанствата в България нямат достъп до директните плащания от ЕС.

Спадът в земеделското производство рефлектира и върху хранителната индустрия, която става все по-зависима от вносни суровини, констатира авторите на изследването. Прогнозата им е, че, точно по тези причини, в близките години няма да има никакво увеличение на износа на месо и месни продукти. Проблемът с млякото и млечните продукти е заради наложения ограничителен режим за производство, но той може да се компенсира с увеличен интерес и експорт на овче, козе и биволско мляко, за които няма квоти.

Значителни възможности за разширяване на износа има и при биологичните продукти, подчертават учените. Според тях сега страната ни произвежда ограничени количества зеленчуци, сладка, сушени плодове, подправки, мед, чайове, мляко и някои преработени продукти, но има условия да ги увеличи.

Цената на биологичните продукти е значително по-висока от тази на произведените по конвенционален начин, което може да компенсира по-ниските добиви и използването на ръчен труд, казват Русчева, Тодоров и Грозданова. Търсенето на био храни в ЕС расте и те са ниша, която може да стимулира износа и реабилитира качеството на българския продукт, добавят изследователите от Икономическия институт на БАН.

София, 29 април 2009

ВИК СЕКТОРЪТ СЕ НУЖДАЕ ОТ ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ И НОВ ЗАКОН ЗА СОБСТВЕНОСТТА

Икономическият институт на БАН предлага концепция за цялостна промяна в управлението на фирмите и прехвърляне на мрежите към държавата и общините

Преструктурирането на фирмите за „Водоснабдяване и канализация“ се извършва без ясна и последователна политика за развитие на сектора през последните години. Това води до неефективно управление на дружествата и техните активи, висок дял на загубите на вода и до неизпълнение на инвестиционните им програми за рехабилитация на водопроводната и канализационна мрежи. За да бъдат решени тези проблеми трябва да се приеме нов закон за собствеността на ВиК съоръженията, като се стимулира изграждането на партньорски отношения между водните оператори, общините и държавата в полза на крайния потребител.

Предложенията за законодателни промени и разработване на нова политика в сектора са на ст.н.с. д-р Спартак Керемидчиев от Икономическия институт на БАН, който изследва състоянието на ВиК дружествата и ефекта от досегашното им преструктуриране. На базата на конкретни проучвания, комплексни анализи и съпоставка с практиката в други държави, авторът стига до извода, че за да функционират ефективно, фирмите в сектора трябва да променят правната си форма на съществуване, организационно-управленската си структура и да внедрят модерни управленски инструменти в ежедневната си работа. По принципно нов начин да се регулират и отношенията на ВиК дружествата с министерствата и общините, предлага той.

Осем години, след началото на реформата в сектора, ВиК дружествата се управляват по един и същи начин, независимо дали са 100% държавни, общински или смесени, заяви ст.н.с. д-р Спартак Керемидчиев. Според него това означава, че преструктурирането е било формално - под натиска на външни финансови институции и при липсата на вътрешни движещи сили. На всичкото отгоре фирмите нямат и пазарни стимули да се променят - те са без конкуренти в доставянето, отвеждането и пречистването на водите и действат като местни монополисти.

Не е решен и друг основен проблем в сектора - за собствеността върху инфраструктурата. Сега ВиК дружествата управляват, поддържат и развиват мрежа, която по силата на закона не би трябвало да е тяхна собственост, но се води в техните активи. Затова инфраструктурата трябва да се извади от капитала на предприятията и да се прехвърли на общините и на държавата, след което те да възложат експлоатацията ѝ на воден оператор, обясни Керемидчиев. Това може да стане с нов закон за собствеността върху водоснабдителната и канализационната мрежа, което ще позволи на дружествата да управляват по-ефективно активите си и да планират по-точно инвестиционните си програми, смята той.

За да се подобри корпоративното управление на фирмите в сектора, Керемидчиев предлага преобразуването на големите ВиК в акционерни дружества с едностепенна система на управление. За фирми с над 1000 човека персонал по-подходяща би била двустепенна форма на управление - с Управителен и Надзорен съвет. Мотивът за тази промяна е, че сегашната правна форма на съществуване не отчита мащабите на бизнеса в сектора, както и не интегрира общините като собственици на мрежата в управлението на ВиК дружества, обясни научният сътрудник в Икономическия институт на БАН. Затова в съветите на директорите трябва да влязат представители както на принципала - Министерството на регионалното развитие и благоустройство, така и на местната власт, на чиято територия фирмите предлагат своите услуги, предлага той.

ВиК дружествата имат сериозен проблем и с експлоатацията на съоръженията и поддръжката на водопроводната мрежа, отчита Керемидчиев. Според него основно загубите на фирмите идват от лошото състояние на външните и вътрешни водопроводи, а не толкова от кражбите на вода от потребителите, механичните повреди или неточното отчитане на водомерите, които се движат между 20 и 30%.

По-сериозният въпрос обаче е, че за отстраняване на аварияте дружествата използват близо 60 на сто от наличните си ресурси, което ги прави неефективни. Липсата на цялостен подземен кадастър е главната причина за това. По принцип всяко населено място има план на ВиК мрежата, но той не винаги е точен, обясни Керемидчиев.

Мениджърите се оплакват още и от тежката административна процедура по съгласуване на ремонтните дейности, наличие на електрически или телефонни кабели в съседство с ВиК мрежата, морално остарялата техника, запушване на тръбите, пропадане на участъци или кражба на решетки за уличните шахти и оттоци.

Като цяло дружествата разполагат с ограничени ресурси за справяне с тези проблеми, някои от тях имат лоша събираемост на вземанията си и поради това не могат да генерират достатъчно средства за възстановяване и доизграждане на прилежащата ВиК

инфраструктура, подчертава авторът на научната разработка. За да има ефект от реструктурирането на сектора трябва да се уреди собствеността между държавата, фирмите и общините, да се въведат подходящи форми на публично-частни партньорства и системи за управление на качеството, както и да се увеличи финансирането на ВиК проекти по европейските фондове и програми, смята Керемидчиев.

София, 22 април 2009

ИКОНОМИСТИТЕ НА БАН ПРЕПОРЪЧВАТ СТРОГ МОНИТОРИНГ НА КРИЗАТА

Процесите се развиват в дълбочина, има трайна тенденция за намаляване на преките чуждестранни инвестиции и бавно нарастване на безработицата, казаха от Икономическия институт

За строг мониторинг на кризата се обявиха днес учените от Икономическия институт на БАН. Те препоръчаха на бизнеса да продължи да действа така внимателно и адекватно, а правителството да се въздържа от действия, които биха задълбочили неблагоприятната перспектива.

Процесите се развиват в дълбочина, но скоро няма да свършат, заяви ст.н.с. II степен д-р Митко Димитров, директор на Икономическия институт. Според него антикризистните мерки трябва да бъдат насочени към връщане на доверието на световните пазари, стимулиране на малките проекти по европейските програми и търсене на гъвкави варианти за обслужване на лошите кредити от търговските банки.

За кризата трябва да се говори със спокоен и делови тон, но е факт, че през последните месеци намаляват незлатните валутни резерви, печалбите на търговските банки, постъпленията в държавния бюджет, преките чуждестранни инвестиции, промишленото производство и износа, както и наетите по трудов договор, подчерта и проф. д-р Гарабед Минасян. Той не е съгласен с обяснението на управляващите, че кризата в България е привнесена отвън и смята, че за нея има сериозни вътрешни фактори и причини. Такива са лошо функциониращата институционална и административна среда, която позволява съществуването на корупционни и криминализирани практики и провеждането на мащабни спекулативни действия на различни видове пазари - финансово-капитален, строителен, туристически и т.н.

Основно засегнати са 4 сектора - строителството и операциите с недвижимости, преките чуждестранни инвестиции, износът и туризмът, каза още проф. Минасян. Според него планът „Станишев“ не отговаря на дневния ред за излизане от кризата, защото не казва откъде ще се намерят предвидените разходи за около 27-28 млрд. лева, които са над 40% от БВП на страната.

За да се справим с проблемите, трябва да бъдат проведени 4 антикризистни мерки, които да съответстват на идентифицираните кризисни фактори и причини. Най-общо те са - премахване на търканията в отношенията ни с ЕС, за да има вътрешна политическа и икономическа стабилност; повишаване качеството и ефективността на институциите; задължително подобряване на средата преди прякото финансово подпомагане на отделни сектори и въздържане на правителството от обсебване на икономическите функции, маскирани като държавно регулиране.

България ще изживее по свой начин кризата, защото основните проблеми у нас са по-високите лихвени равнища и инфлация над средната за страните от еврозоната, каза и ст.н.с. II степен д-р Татяна Хубенова, ръководител на секция „Международна икономика“ в Икономическия институт на БАН. Според нея увеличаването на лихвеното бреме за бизнеса и домакинствата ще принуди правителствата да включат час по-скоро антикризисни програми за излизане от неблагоприятната ситуация.

Добрата новина за нас все пак е, че остава зависимостта ни от пазарите на ЕС, при това с положително салдо, каза д-р Хубенова. Търговията ни със страните от ОНД обаче бележи устойчив застой, в стресово състояние е обмена ни и със съседните държави.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ ОТ ИЗКАЗВАНИЯТА НА УЧАСТНИЦИТЕ В ПРЕСКОНФЕРЕНЦИЯТА:

Ст.н. . I ст. д.ик.н. Гарабед Минасян, секция „Макроикономика“:

Има няколко основните индикации за икономическата криза в България и те са:

- Намаляване на валутните резерви на страната - в края на септември 2008 г. те са били 27.3 млрд. лв., а към 10 април 2009 г. - 21.1 млрд. лв. Отбелязваният спад е от 22.3%;
- Намалява среднодневният оборот на валутния пазар - към март 2009 г. той е с 19.6% по-нисък в сравнение с ноември 2008 г.;
- Задържа се кредитирането в реалния сектор - за периода октомври 2008 г. - февруари 2009 г. търговските банки имат около 49 млрд. лв. несъбрани вземания от неправителствения сектор;
- Нарастват лихвите по срочните депозити на банките, увеличават се таксите по кредитите - през февруари 2008 г. средната лихва по срочни депозити на домакинствата е 4.7%, а през януари 2009 г. същата лихва е 8.2%. Тоест за една година прирастът на лихвата е с 3.5 процентни пункта.
- Намалява фискалният резерв - към февруари 2009 г. той е 8.5 млрд. евро, което е с 31% по-малко спрямо октомври 2008 г.
- Намалява износьт и преките чуждестранни инвестиции. Спадът при ПЧИ през февруари 2009 г. е с 31% спрямо февруари 2008 г.
- Намалява промишленото производство и заетите по трудов договор - в началото на 2009 г. производството е с 18% по-ниско, оценено на годишна база.

Ст.н.с. II ст. д-р Татяна Хубенова, ръководител на секция „Международна икономика“:

България понася последиците от кризата чрез свиване на износа и стокообмена. В такава ситуация е необходимо да се задейства експортна политика за трети страни. По отношение на износа бизнесът вече реагира антикризисно. Прави впечатление, че се увеличава експортът на стоки към страни като Казахстан, Виетнам, Египет и Иран. Същевременно обаче рязко намаление на износа има към Китай, Сингапур и Индия, което е именно проявление на кризата.

В реалния сектор форматът на кризата се задълбочава. В този смисъл банките трябва да преосмислят лихвената си политика, тъй като в момента тя не е в интерес нито на българските фирми, нито на българските домакинства.

Ст.н.с. II ст. д-р Искра Христова- Балканска, научен секретар на Икономическия институт на БАН:

През настоящата година икономиката на България ще изпадне в рецесия, която ще продължи и през 2010 г.. Икономическите проблеми ще се проявят особено остро в следващите месеци.

Прогнозите за България остават неблагоприятни по отношение на безработицата и развитието на главните макроикономически показатели. Опасността сега е, вместо бюджетен излишък, да не се получи дефицит.

Намаляването на притока на чуждестранни инвестиции в икономиката ще доведе до забавяне и на икономическия растеж. Стабилните макроикономически показатели, евтината работна ръка и възможностите за инвестиции в имоти досега привличаха чужди инвестиции. Сега ситуацията се променя, без да е ясно в каква посока ще се развива.

Факт е, че притокът на чужди инвестиции в почти всички сектори рязко намалява. Общо за страната регистрираният спад от началото на годината е 24,4%, като в строителството, финансовото посредничество и търговията той е най-голям - 42%.

Ст.н.с. II ст. д-р Пламен Чипев, секция „Икономика на фирмата“:

Очакванията, че кризата ще се пренесе от финансовия пазар върху реалния сектор, напълно се оправдаха. Кризата се развива в дълбочина и ще бъде продължителна. В този смисъл трябва да се помисли и за пакет от мерки, които да раздвижат фондовия пазар. Например чрез увеличаване на търгуваните пакети, пускане на нови емитенти и остатъчни пакети от вече приватизирани дружества и др.

Необходимо е да се обмисли и за интегриране на Българската фондова борса в международната търговия. Това може да стане чрез допускане на чужди инвеститори, които пряко да инвестират на нашия фондов пазар, или чрез договори за сътрудничество с други борси, в това число и размяна на дялове от капитала на БФБ с други борси.

Ст.н.с. II ст. д-р Васил Цанов, ръководител на секция „Макроикономика“:

За последните три месеца на 2008 г. заетите по трудово правоотношение са намалели с 2.5%. По сектори с най-голям дял е строителството.

Много силни съкращения имаше и в преработващата промишленост - шивашка, дървопреработваща, химическа и др.

Общата наблюдавана тенденция по отношение на пазара на труда е към плавно покачване на безработицата.

София, 24 март 2009

ПЛАТЕЖНИЯТ БАЛАНС НЕ СЕ ВЛИЯЕ СЪЩЕСТВЕНО ОТ РЕЖИМА НА ВАЛУТЕН КУРС

Изследване на Икономическия институт на БАН показва защо отмяната на валутния борд в България няма да разреши проблема с отрицателното търговско салдо и дефицита по текущата сметка.

Състоянието на търговския баланс и на текущата сметка на платежния баланс на България не се влияе съществено от режима на валутния курс, както и от динамиката на курса на лева. Подобряването им може да се постигне чрез подходяща парична, фискална, доходна и структурна политика, а не непременно с отмяната на валутния борд и на режима на фиксиран курс на лева. Това е един от основните изводи, който прави ст.н.с. II ст. д-р Владимир Царевски от Икономическия институт на БАН в изследване за влиянието на валуто-курсовия режим върху състоянието на текущата сметка на платежния баланс. Според него евентуална девалвация на лева би довела до повишаване темпа на инфлация и изостряне на други

проблеми в българската икономика, но не и до кардинално справяне с растящите дефицити в дългосрочен план.

Алтернатива на ограничителната фискална политика сега е политика на повишаване на доходите, увеличаване на нормата на спестяване и стимулиране на производството и експорта. Решението не трябва да се търси в промяната на валутно-курсовия режим, а в реалния сектор на икономиката и по-специално - в сферата на техниката, технологията, организацията на производствените процеси, както и на образователното и квалификационно равнище на кадрите. Единствено по този начин би могло да се постигне съществено и трайно повишение на конкурентоспособността на българската икономика, и в частност - на експорта, смята Царевски.

Авторът на изследването е на мнение, че мерките на фискалната и структурната политика за подобряване състоянието на търговския баланс трябва да са насочени не толкова към ограничаване на вноса, колкото към стимулиране на износа. В средносрочна перспектива България очевидно ще остане страна нето-длъжник, която в значителна степен ще разчита на приток на финансови ресурси от чужбина, казва той.

Царевски е изследвал динамиката на номиналните и реалните курсове на националните валути, както и състоянието на търговските и платежни баланси на 11 индустриално развити държави за период от 45 години и на 5 бивши социалистически страни от Източна Европа от 1990 до 2005 г. На базата на официални статистически данни и собствени изчисления той показва, че промените на валутните курсове както при режим на фиксиран, така и при "плаващ" курс, не оказват съществено влияние върху състоянието на текущата сметка на платежния баланс.

Опитът на всички изследвани страни категорично опровергава тезата за наличие на автоматично функциониращ механизъм за периодично уравновесяване на търговския баланс и на текущата сметка на платежния баланс при режим на фиксиран курс на националната валута. При режим на плаващ курс тя е частично потвърдена в някои относително по-малки и силно отворени икономики. И в двата случая обаче става въпрос за проявление на специфични цикли на относително подобряване и влошаване на състоянието на текущата сметка на платежния баланс, без да се достига до равновесие, извежда Царевски.

Колкото и кратък да е опитът на страните от Източна Европа, той също показва, че състоянието на търговския баланс и на текущата сметка не се влияе съществено от режима и динамиката на валутния курс. Значителните дефицити при тях са породени от прекалено рязката либерализация и отваряне към международния пазар при ниска експортна конкурентоспособност и далеч не най-успешно проведени "шокови" пазарни реформи.

Анализът на България в периода на прехода, както при плаващ, така и при фиксиран курс на лева, също опровергава тезата за съществуването на автоматично действащ механизъм за уравновесяване на текущата сметка на платежния баланс. Налице е известно влияние на динамиката на реалния курс на лева в периода след въвеждането на валутния борд, но това не е своеобразен пазарен автоматизъм, смята Царевски. Според него основните причини и фактори, които обуславят огромните и бързо нарастващи дефицити по текущата сметка на платежния баланс на страната ни, трябва се търсят в реалния сектор на икономиката.

46% Е РЕАЛНИЯТ ПРИНОС НА БЪЛГАРКАТА В СЕМЕЙНИЯ БЮДЖЕТ

Жените у нас не получават заплащане във фамилната фирма, мъжете печелят повече дори и в традиционно феминизирани сфери, сочи изследване за равнопоставеността на половете на Икономическия институт на БАН.

Българката осигурява 46% от семейния бюджет. Нейният реален финансов принос е с 8 пункта по-нисък от този на мъжете, защото доходите ѝ са 74% от неговите, а заплатата ѝ - 87 на сто от средното възнаграждение на силния пол. Това сочи изследване на Икономическия институт на БАН за равнопоставеността на двата пола на пазара на труда и качеството на живот на семействата с деца. Основният извод, който се прави в него е, че жените са подценени спрямо мъжете както по отношение на възрастта си при наемане на работа, така и в заплащането на база образование, професия и заемана длъжност.

Най-чувствително тази разлика се усеща при квалифицираните работници, където жените допринасят едва с 37% за семейния бюджет срещу 67 на сто при мъжете, съобщи ст.н.с. д-р Капка Стоянова, автор на научната разработка. Според нея изследването на социалните разминавания между двата пола, известно още като джендър различия, показва, че пред българката има непреодолими препятствия както за израстване в кариерата, така и за осигуряване на по-високи доходи.

Жените на ръководни позиции са 2,5 пъти по-малко от мъжете и получават неаргументирано по-ниски заплати, въпреки по-високото си образование и еднаква професионална компетентност, става ясно от изследването.

Налице е възрастова дискриминация при наемането на младите майки и жените между 55 и 64 години, което чувствително ограничава тяхната икономическа активност, отбелязва ст.н.с. Капка Стоянова. Сериозни джендър различия се наблюдават и по отношение на заетостта - съотношението в частните фирми е 43:57 в полза на силния пол, докато в държавния сектор жените преобладават, заради сигурната и стабилна заплата.

Мъжете печелят повече дори и в традиционно феминизирани сектори като образование, здравеопазване и социални дейности, сочи изследването. Съотношението в тези сфери е 58:42, колкото е и в типично мъжките професии в преработващата и добивна промишленост. Изводът на д-р Стоянова е, че в сектора „образование“ жените получават 85% от средните работни заплати на мъжете, а в здравеопазването - 73 на сто, което показва ясно изразени дискриминационни прояви.

Единствените отрасли, където финансовият принос на жените в семейния бюджет е по-висок от този на мъжете, са „строителство“ и „операции с недвижимо имущество и бизнес услуги“, отбелязва авторът на научната разработка. Съотношението е 52:48 в полза на слабия пол, като причината за това е динамичното развитие на сектора през последните години.

Делът на заетите жени в строителството е едва 15 на сто, но общият бум няма как да не рефлектира и върху по-високото им заплащане, обясни ст.н.с. Капка Стоянова. Сделките с недвижими имоти и предлагането на услуги пък се явяват икономическа ниша за заетост, като там работят над 30 на сто от жените, каза тя.

Българката е дискриминирана на пазара на труда както от работодателите, така и от своя съпруг, отбелязва изследването. В семейната фирма тя не получава заплата, въпреки че изпълнява твърде отговорни задачи като счетоводство, доставки, мениджмънт и организация на дейността. Ако мъжът не е собственик на фирмата и работодател, съпругата му би получавала добри възнаграждения за това, с което да подпомага семейството, смята

Стоянова. Според нея непризнаването на труда на жените във фамилната фирма нарушава тотално принципа на равнопоставеност на половете и в частност - равното заплащане за равностоеен труд.

Очевидно се нуждаем от законодателни промени, които да въведат категорията „подпомагаш член на семейството“, както и да се класифицират жените като равностойни партньори на мъжете в семейната фирма, съветва авторът.

Джендър различията у нас могат да се намалят и ако се признае приносът на съпругата в домакинската дейност и отглеждането на децата. Това може да стане като се изчисли времето, което жената отделя за семейството и се умножи по коефициента за платен почасов труд.

Така приносът на съпругата от платен и неплатен труд ще се изравни с европейските стандарти, където допустимите джендър разлики варират около 10%, а делът на възнаграждението, което получава спрямо мъжа си нарастне на 90 на сто, подчертава Стоянова. У нас няма реално остойностяване на домашния труд, въпреки че, според времето, което двата пола отделят за домакинска работа и грижи за децата, жените допринасят 4 пъти повече от мъжете, каза тя.

Изследването на Икономическия институт на БАН измерва реалния принос на жените от платен и неплатен труд за формиране на семейния бюджет и подобряване качеството на живот на българските домакинства. Ст.н.с. д-р Капка Стоянова обясни, че то е разработено на база наши и чужди проучвания, официални статистически данни и собствени изследвания и изчисления през последните години. Съпоставени са 53 специфични индикатора, които отчитат различията по възраст, образование, професионална квалификация, заплата, заемана длъжност, икономическа активност и т.н., предложени са модели за остойностяване на неплатения труд в семейството и комбинации на заетост на двата пола.

Научната разработка има за цел да подпомогне вземането на адекватни решения в областта на трудовото законодателство и социалната политика, като предложи работещ инструмент за намаляване на джендър различията и успешни модели за формиране на семейния бюджет, подчертават от Икономическия институт.

Фондация "Център за изследвания и политики за жените" с изпълнителен директор г-жа Татяна Кметова оцени актуалността на научно-изследователския проект на ст.н.с. д-р Капка Стоянова и осигури допълнително финансиране за неговото изпълнение. Фондацията финансира и публикуването на изследването като монография.